

KONUŞMA ÇÖZÜMLEMESİ VE UYGULAMALI DİLBİLİM

Cihat ATAR*

ÖZET

Bu çalışmanın amacı son yıllarda uluslararası alanyazında popülerlik kazanan Konuşma Çözümlemesinin tarihini, ilkelerini, mekanizmalarını ve Uygulamalı Dilbilim alanına katkılarını tanıtmaktır. Konuşma Çözümlemesi sistematik bir yaklaşım olarak ortaya çıktığı 60'lı ve 70'li yıllardan itibaren popülerliğini arttırmış ve kurumsal iletişim, ikinci dil öğretimi, adli dilbilim ve sınıf içi iletişim gibi alanlarda kullanılmaya başlanmıştır. Türkçe alanyazında Konuşma Çözümlemesini genel itibariyle kapsamlı bir şekilde tanıtan (Sert, Balaman, Daşkın, Büyükgüzel ve Ergül, 2015) ve Konuşma Çözümlemesinin ikinci dil öğretmeni yetiştirilmesinde kullanılmasını inceleyen kapsamlı birkaç araştırma bulunmaktadır (Sert, 2016). Ancak, Türkçe alanyazında Konuşma Çözümlemesi ve Uygulamalı Dilbilim üzerine yeterli çalışma olmadığı için bu çalışma bu alana bir katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: konuşma çözümlemesi, uygulamalı dilbilim, konuşma çözümlemesi mekanizmaları.

CONVERSATION ANALYSIS AND APPLIED LINGUISTICS ABSTRACT

The aim of this paper is to introduce the history, principles, mechanisms and the contributions of Conversation Analysis, a methodology which has gained popularity recently, to Applied Linguistics. Since it emerged in 60s and 70s as a systematic approach, it has increased its popularity and it has been used in various fields such as institutional interaction, second language education, forensic linguistics and classroom interaction. In the literature written in Turkish, there are extensive studies which introduce Conversation Analysis in a general sense (e.g. Sert, Balaman, Daşkın, Büyükgüzel ve Ergül, 2015) and its application in second language teacher training (Sert, 2016). However, as there are not sufficient studies that specifically focus on Conversation Analysis and Applied Linguistics in the written Turkish literature, this study aims to contribute to this field and fill this gap.

Keywords: conversation analysis, applied linguistics, the mechanisms of conversation analysis

Giriş

Son zamanlarda Türkiye bağlamında yapılan Konuşma Çözümlemesi (KÇ) ve sınıf söylemi çalışmaları gittikçe artmaktadır (Akkaya ve Atar, 2015; Can-Daşkın, 2015; Cengiz ve Çakır, 2016; Sert, 2010; Üstünel ve Seedhouse, 2005). Ancak, nicelik olarak bu sayı halen yetersizdir. Türkçe olarak yapılan KÇ çalışmaları ise neredeyse yok denecek kadar azdır. KÇ'yi bütünsel olarak ele alan, Türkçe olarak takdim eden ve KÇ terminolojisine Türkçe karşılıklar öneren Sert, Balaman, Daşkın, Büyükgüzel ve Ergül'ün (2015) çalışması KÇ ile ilgili Türkçe olarak yapılmış en önemli çalışmalardan biridir. Yine yabancı dillerde KÇ ve Uygulamalı Dilbilim (UDB) üzerine yapılmış birçok çalışma vardır (Kasper ve Wagner, 2014; Sert ve Seedhouse, 2011; Wong, 2006), ancak Türkçe olarak sadece KÇ ve UDB ilişkisi üzerine odaklanan çalışmalar yok denecek kadar azdır. Bu sebeple, bu çalışma KÇ ve UDB arasındaki ilişkiyi Türkçe alanyazına kazandırmayı ve KÇ'yi kullanma ihtimali olan benzer alanlara (yabancı dil eğitimi dışındaki eğitim bilimleri alanları, dilbilim, sosyoloji gibi) KÇ yöntemini tanıtmayı hedeflemektedir.

*İstanbul Medeniyet Üniversitesi, cihat.atar@medeniyet.edu.tr

Konuşma Çözümlemesinin Tarihi ve İlkeleri

Konuşma Çözümlemesinin Tarihi

KÇ temel olarak insanların iletişim ve etkileşimini toplumsal yaşamın temeli olarak gören ve bu yaklaşımla verileri işlemek için çeşitli mekanizmaları bulunan bir yöntem ve yaklaşımlar bütünüdür (Sert ve diğerleri, 2015). KÇ sözlü iletişimi çalışan birkaç alandan birisidir (Gardner, 2004). KÇ temel olarak sosyoloji çalışmalarından ortaya çıkmıştır ve Goffman ve Garfinkel'in insanların sosyal bir varlık olarak nasıl iletişim kurduğunu anlamaya çalıştıkları budunyöntembilimsel çalışmalara dayanmaktadır (Ten Have, 2007). Bu araştırmacıların amacı sıradan insanların günlük hayatta amaçlarını gerçekleştirmek için dili nasıl kullandıklarını araştırmaktır. Bu araştırmalar Harvey Sacks'in 1960'lardaki çalışmaları ile yeni bir alana doğru evrilmiştir ve sosyoloji, dilbilim ve budunyöntembilimin bir kesişimi olarak ortaya çıkan KÇ kısa zamanda popülerlik kazanmış ve dilbilim, kurumsal iletişim, adli dilbilim ve konuşma terapisi gibi birçok alanda uygulanmaya başlanmıştır. KÇ, UDB alanındaki popülerliğini ise Firth ve Wagner'in (1997) alanda büyük bir değişim yaratan çalışmasına borçludur. Firth ve Wagner (1997) UDB ve ikinci dil eğitimi alanındaki paradigmaya sert bir eleştiri yöneltmiş ve dilin sosyal boyutları üzerine odaklanılması gerektiğini belirtmiştir. Bu yönde birçok çalışma yapılmaya başlanmış ve *UDB için KÇ* (CA for SLA) çalışmaları başlamıştır (Markee ve Kasper, 2004). Bu alanın amacı KÇ'nin dile sosyal bir eylem olarak bakma yöntemini kullanarak sınıf içi etkileşimin dinamiklerini anlayarak ikinci dil eğitimi daha iyi anlamak ve böylece geliştirmektir. Şu an KÇ çalışmalarından CELTA ve DELTA gibi uluslararası kabul edilirliliği bulunan sertifika programlarındaki eğitimlerde ikinci dil öğretmeni yetiştirmek için faydalanılmaktadır. Yine Walsh'un (2006) KÇ yönteminin desteğiyle geliştirdiği SETT sistemi (Self Evaluation of Teacher Talk) dünyada popülerlik kazanmıştır ve KÇ'nin ikinci dil öğretmeni yetiştirmek için kullanım alanı gittikçe yaygınlaşmaktadır (Sert, 2010; Teng, ve Singwongsuwat, 2015).

Konuşma Çözümlemesinin İlkeleri

KÇ Chomsky taraftarı olan rasyonalist ve tümdengelimci yaklaşımlardan farklıdır. KÇ tamamen veriye dayalı bir yöntemi benimser ve rasyonalist yaklaşımlardan bu açıdan ayrılır. Ayrıca, KÇ tümevarım yöntemini temel olarak genellemelerin ve kategorilerin gerçekliğin algılanmasını değiştirebileceğini öne sürer. KÇ rasyonalist yaklaşımların (Söylem Analizi gibi) aksine dilin kendisine odaklanmak yerine dilin bir araç olarak sosyal eylemleri gerçekleştirmek için nasıl kullanıldığına odaklanır. Schegloff'un (1986) belirttiği üzere etkileşim sosyalliğin ortaya çıktığı ana noktadır. Etkileşim sosyal yaşantının en önemli parçalarından birisidir, günlük yaşantıdaki basit işlerden çok daha ciddidir ve kurumsal işleyişlere kadar her yerde kendisini gösterir. Günlük hayatta arkadaşlarımızla konuşurken kullandığımız dil ile bir mahkemede ya da hastanede bir doktor ile iletişim kurarken kullandığımız dil sadece kelime ve dil bilgisi kuralları açısından değil, aynı zamanda konuşmanın organizasyonu açısından da farklıdır. Örneğin, bir arkadaşımız ile sohbet ederken herhangi bir noktada sözünü kesip soru sormak kabul edilebilir bir davranıştır, ancak bir iş mülakatında mülakatı yapan kişinin sözünü kesmek ya da bir soru sorabilmek için uygun bir bağlam gereklidir. Çünkü, sosyal bir eylem olarak iş mülakatlarında adı konulmamış ama sosyal varlıklar olarak insanların bildiği kurallar vardır: Bir mülakatta mülakat yapan kişinin sorular sorması ve başvuru yapan kişinin de bu doğrultuda cevaplar vermesi beklenir.

Bir yöntem olarak KÇ'nin üç temel ilkesi vardır. Bunlar *izlenebilirlik* (accountability), *bağlamsallık* (indexicality) ve *düşünümselliktir* (reflexivity) (Seedhouse, 2004). Bu

ilkelerle aynı doğrultuda KÇ'nin üç temel amacı bulunmaktadır. Bunlar, budunyöntembilimini *doğal gelişen etkileşime* (naturally occurring talk) uygulamak, insanların etkileşim aracılığıyla gerçekleştirdikleri sosyal eylemlerin organizasyonunu ortaya çıkarmak ve konuşmadaki katılımcıların *ortak anlaşma noktasını* (shared understanding) nasıl oluşturduklarını ve bunu nasıl yönettiklerini anlamaktır. Burada KÇ'nin birinci amacını biraz açmakta fayda bulunmaktadır. KÇ'nin birinci amacı doğal gelişen etkileşimi çalışmaktır. KÇ'de rasyonalist yaklaşımlardaki idealist ve kurgulanmış veri toplama araçları ve veriler (Örneğin, *dilbilgisellik yargılama testleri* (grammaticality judgement test)) kullanmak yerine gerçek hayatta gözlemlenen doğal veriler incelenir. Buradaki amaç deneysel ortamlarda elde edilen yapay verilerden ziyade gerçek hayatı çalışmaktır. KÇ metodolojik açıdan sadece gerçekten doğal olarak var olan verilerle gerçekliğe ulaşılabileceğini var sayar. Bu açıdan KÇ'nin bilgiye yaklaşımı pozitivisttir. KÇ çalışmalarında veriden kanıt gösterilemeyen hiçbir iddia kabul görmez.

Konuşma Çözümlemesinin Mekanizmaları

Bu bölümde KÇ'nin verileri analiz etmek için kullandığı üç temel etkileşimsel mekanizma tanıtılacaktır. Bu mekanizmalar; söz sırası alma, dizi düzeni ve onarımdır.

Söz sırası alma

Etkileşimde konuşma sınırsız eylemlerden oluşabilmektedir ve konuşanların söz alma hakkı oldukça karışık gibi görünmektedir. Ancak KÇ çalışmaları söz sırası almanın etkileşimin başarıya ulaşması için en temel öğelerden olduğunu ve aslında bu mekanizmanın çok basit temel ilkelerden oluştuğunu göstermiştir. Etkileşimde konuşanların istedikleri eylemleri gerçekleştirebilmeleri için söz sırası alma önemlidir. Yeni söz sırası alan birisi aslında aldığı sıradan önce gelen noktaya göndermede bulunmaktadır ve aldığı sırada ortaya koyduğu eylemler gelecek olan sıraları etkilemektedir. Bu açıdan, KÇ açısından etkileşim her an yenilenen bağlamlardan oluşmaktadır.

Söz sırası tasarımında temel olan üç ilke dizi, eylem ve alıcıdır (Sert ve diğerleri, 2015). Birinci ilke dizidir. Bir sözün bir etkileşimi başlatan mı, sürdüren mi yoksa bitiren mi olduğu etkileşimi anlamada çok önemlidir. Zira, bir etkileşimi başlatan, sürdüren ve bitiren diziler çok farklı organizasyona ve kurallara tabidir (Detaylı okuma için: Schegloff, 2007). İkinci ilke olan eylem ise konuşmacıların diziler aracılığıyla eylemleri nasıl gerçekleştirdiğine odaklanır. Son ilke olan alıcı ise sözün kime yöneltildiğine odaklanır. Etkileşim sırasında kimi zaman konuşmacılar, örneğin bir soru sormak gibi bir yöntemle, karşıdaki birisinin konuşmasını gerekli hâle getirebilirler. Böyle durumlarda konuşmacının yaptığı eylem ile karşıdaki kişinin başka bir eylemi yapmasını *zorunlu/gerekli hâle getirmesi* (make relevant), söz sırası alma açısından önemlidir. Bu üç ilke aracılığıyla konuşmacılar herhangi bir sosyal eylemi gerçekleştirirler. Bu sıra düzeni etkileşimi anlamamız için çok önemlidir. Kimin konuşmayı nasıl başlattığı, karşıdaki kişinin cevap hakkını kendisinin mi aldığı yoksa hâlihazırdaki kişinin mi ona söz hakkı verdiği ve bir etkileşimin nasıl bitirildiği bize o konuşma hakkında birçok mikro düzeyde detay verir.

Söz sırası alma Sacks, Schegloff ve Jefferson'in (1974) KÇ'nin temelini oluşturan önemli çalışmasında iki ögeli bir modelle açıklanmıştır ve bu basit kurallar çoğu konuşmayı açıklama yeteneğine sahiptir. Birinci ögeye göre hâlihazırdaki konuşmacı bir sonraki konuşmacıyı seçer ya da ikinci öge devreye girer ve başka bir konuşmacı kendisini konuşmacı olarak tayin edip söz hakkı alır. Birinci öge daha pürüzsüzdür ve hâlihazırdaki konuşmacı konuşma hakkı verdiği için diğer kişi konuşur. Fakat, ikinci ögede yine iki ihtimal ortaya çıkar. Birinci ihtimal bir *sıralı çift* (adjacency pair) (Schegloff, 2007) oluşturarak ikinci çiftin gelmesini gerekli kılmaktır. Örneğin, bir soru sorulduğunda

karşıdaki kişi cevap vermelidir ya da bir teklif yapıldığında diğer konuşmacının teklife cevap verip kabul ya da reddetmesi gerekir. İkinci ihtimalde ise bir hitap ifadesi ya da bakış gibi sözlü olmayan bir iletişim aracı kullanılarak diğer konuşmacının etkileşimde bulunması sağlanabilir (Sert ve diğerleri, 2015). Bu basit model konuşmaların çoğunu açıklama yeteneğine sahiptir. Ancak tabii ki bu düzen bazen bozulabilir ve *örtüşme* (overlapping) denen durum ortaya çıkabilir. Bu durumda konuşmacılar söz sırası alabilmek için mücadele içine girerler ve bunun için çeşitli kaynaklar kullanabilirler (Liddicoat, 2007).

Dizi düzeni

Dizi düzeni KÇ'nin temel iletişimsel düzenlerinden önemli bir tanesidir ve araştırmacılar tarafından etkileşimi anlamak için sık sık kullanılır. Sıralı çiftler dizi düzeninin temel taşıdır. Her bir sıralı çift, sıralı çiftin ilk kısmı ve sıralı çiftin ikinci kısmı olmak üzere iki kısımdan oluşur. Çoğu etkileşim bu iki sıralı çift ile gerçekleşir. Bu sıralı çiftin ilk kısmından önce, iki çiftin arasına ya da sıralı çiftin ikinci kısmının arkasına bir şey geldiğinde ise buna *genişleme* (expansion) denir. Dizi düzeni temel olarak sıralı çiftlerle ve bu sıralı çiftler genişlediğinde ortaya çıkan durumlarla ilgilenir.

Birinci sıralı çiftin önüne bir şey gelmesi durumunda buna *ön-genişleme* denir. Eğer iki sıralı çift arasına bir şey girerse buna *ara genişleme* denir. Son olarak, ikinci çiftin arkasına bir şey gelirse buna *art-genişleme* denir. Önceki bölümlerde açıklandığı üzere KÇ tamamen somut veri üzerinden gider. Bu açıdan, iki sıralı çiftin yukarıda verilen üç genişleme biçiminden birisi veya birkaçı tarafından genişletilmesi durumunda KÇ bu genişlemenin nedenini anlamaya çalışır. Alanyazında bu üç tür genişlemenin işlevleriyle ilgili çeşitli çalışmalar vardır (Liddicoat, 2011; Schegloff, 2007). Bir örnekle açıklamak gerekirse, bazen sıralı çiftin birinci kısmını söylemeden önce fazladan bir şeyler söylenebilir. Örneğin, bir kişi bir arkadaşından yardım istemek istediğinde direkt yardım istemek yerine öncelikle *Biraz vaktin var mıydı acaba?* ya da *Senden bir şey isteyebilir miyim?* gibi ön-genişleme kullanabilir. Bu ön-genişlemelerin amaçlarından birisi direkt olarak istek yapıldığında reddedilmenin vereceği psikolojik yaralanmayı azaltmaktır. Bir arkadaşımızdan direkt olarak yardım istersek ve o da herhangi bir sebepten yardım edemeyeceğini söylerse olumsuz bir atmosfer oluşabilir. Ancak, bir ön-genişleme ile yardım isteyeceğimiz kişinin tepkisi *Vaktin var mı?* ya da *Bir şey isteyebilir miyim?* gibi sorularla ölçülürse, ilk önce karşıdaki kişinin uygunluk durumu ölçülmüş olur. Eğer uygun değilse, yardım isteme aşamasına geçilmez ve böylece reddedilme durumu da yumuşatılmış olur. Eğer uygunsa, o zaman da normal şartlardan daha uygun bir ortamda yardım isteme kısmına geçilebilir.

Onarım

Onarım, devam eden konuşma sırasında ortaya çıkan sorun kaynaklarını çözmek için gösterilen çaba olarak tanımlanabilir (Schegloff, 2007). Onarım konuşmacıların etkileşimde problemleri nasıl çözdüklerini ve ortak anlaşma noktasına ulaştıklarını anlamada çok önemli bir mekanizmadır (Markee, 2000). Etkileşim sırasında konuşmacılar söz sırası alma ve dizi düzenine göre iletişim sağlarlar. Ancak bazen duyma, anlama ve *kabul edilebilirlik* (acceptability) problemlerinden kaynaklanan sorunlar ortaya çıkabilir ve bu sorunlar ortak anlaşma noktasına ulaşmayı engelleyebilir. İşte bu problem durumlarında problemin nasıl çözüldüğünü ve ortak anlaşma noktasına nasıl ulaşıldığını sistematik olarak gösteren mekanizma onarımdır.

Onarımın, onarımı kimin başlattığı ve onarımı kimin yaptığına göre dört çeşidi vardır. İlk durumda konuşmacının kendisinden kaynaklanan bir problem oluşur ve kendisi bir onarım başlatıp kendisi onarımı yapar. İkinci durumda konuşmacı kendi konuşmasındaki bir

problemi çözmek için kendisi bir onarım başlatıp diğer kişinin onarımı yapmasını ister. Üçüncü durumda, dinleyici rolündeki kişi bir onarım başlatıp kendisi diğer kişinin probleminin onarımını yapar. En son durumda ise, ki bu durum oldukça nadir gözlenir, dinleyici rolündeki kişi başka bir kişinin konuşmasındaki problem üzerine bir onarım başlatır ve başka bir kişi/kişilerin (problemlili konuşmayı yapan kişiden başka birisi) onarımı yapmasını ister (Liddicoat, 2007).

Onarımın dizi içindeki yeri de onarımın nasıl işlediğini anlamak için önemlidir. Onarımın dizi içinde dört konumu vardır. Bunlar; aynı söz sırası onarımı, geçiş alanı onarımı, ikinci konum onarımı, üçüncü konum onarımı ve dördüncü konum onarımıdır (Schegloff, Jefferson ve Sacks, 1977). Burada sadece iki pozisyon açıklanacak ve örneklendirilecektir (İleri ve detaylı okuma için: Liddicoat, 2011; Schegloff, 2007). Aynı söz sırası onarımı, mevcut konuşmacının söz sırasını bitirmeden hemen onarımı yaptığı durumdur. Liddicoat'tan (2007) alınan aşağıdaki örnek bu konumu göstermektedir. (KÇ'de konuşmaları kodlamak için kullanılan çeviri yazı simgeleri ve anlamları için lütfen Ek-1'e bakınız). Örneklerde Türkçe çeviriler her satırın altında kalınlaştırılarak parantez içinde verilmiştir.

1 Anna: oh so then he is coming back on Thur- on Tuesday
(Öyleyse o perş-, salı günü geri geliyor.)

Bu örnekte Anna birisinin geri geleceği günden bahsetmektedir. Ancak ilk satırda “-” işareti ile gösterildiği üzere (Ek-1) kelimesini yarıda keser ve salı diyerek hatasını düzeltir. Böylece, bu örnekte Anna kendi yaptığı hatayı aynı söz sırası içinde, konuşma sırası diğer konuşmacıya geçmeden, kendisi düzeltmiştir.

Bir diğer pozisyon üçüncü sıra onarımıdır. Bu pozisyonda konuşmacılardan birisinin ilk sırasında bir sorun vardır. Ancak, diğer konuşmacı söz sırasını alıp konuştuğunda ilk konuşmacı kendisinin ilk sırasında bir sorun olduğunu anlar ve ortak anlaşma noktasına ulaşabilmek için diğer konuşmacının söz sırasından sonra onarımı yapar.

1 Annie: Which one::s are closed, an' which ones are open.
(Hangileri kapalı hangileri açık?)

2 Zebrach: Most of' em. This, this, [this, this ((pointing))
(Çoğu. Bu, bu, bu, bu (parmakla işaret ediyor.))

3 Annie: [I ' on' t mean on the shelters, I mean on the roads.
(Sığınaklardakini demiyorum, yollardakini kastediyorum.)

4 Zebrach: Oh! (8.0) Closed, those' re the one' s you wanna know about
(Ah! Kapalı, onlar senin öğrenmek istediklerin!)

5 Annie: Mm[hm
(Hı hı, evet.)

Bu konuşmada (Liddicoat, 2007) birinci satırda Annie bir soru soruyor. İkinci satırda ise Zebrach cevap veriyor. Ancak Zebrach'ın cevabını duyunca Annie Zebrach'ın kendisini yanlış anladığını anlıyor ve üçüncü satırdaki “sığınaklardakileri demiyorum, yollardakini kastediyorum” ifadesiyle ilk satırda yer alan cümleye açıklık getiriyor. Annie açısından Zebrach'ın ikinci satırda verdiği cevap burada yanlış anlaşılma olduğunu ortaya koyuyor. Zira, Zebrach “hangi” sorusunu yanlış anlayıp Annie'nin istediği bilgiyi verememiş oluyor. Zebrach'ın dördüncü satırda uyumlu bir cevap vermesi kendisinin yanlış anladığını fark ettiğini gösteriyor ve böylelikle Zebrach'ın ilk satırı yanlış anlamasından kaynaklanan sorun onarılıp ortak anlaşma noktasına ulaşıyor. Yine beşinci satırda Annie'nin Zebrach'ın anlamasını “hı hı, evet” diyerek onaylaması da ortak anlaşma noktasına ulaşıldığına bir kanıttır.

Burada verilen iki örnekten de anlaşılacağı üzere onarımın konumu çok önemlidir, çünkü bu konular bize sorunların nerede tespit edildiği ve onarımı kimin başlattığı hakkında

bilgi verir. Bu, bize sorunların nasıl tespit edildiğini ve çözüldüğünü anlamamıza yardım eder.

Bu kısımda onarımın türleri, konumu ve işlevleri verilmiştir. Sıradaki kısımda ise KÇ'nin UDB alanına katkıları tanıtılacaktır.

Konuşma Çözümlemesi ve Uygulamalı Dilbilim

Önceki kısımlarda KÇ'nin tarihini, ilkelerini ve mekanizmalarını tanıttıktan sonra, bu bölümde KÇ ve UDB'nin ilişkisi üzerine iki ana konu tanıtılacaktır. Bunlar, dil yeterliliği değerlendirmesi ve ikinci dil öğretmeni yetiştirme (UDB için KÇ'nin daha farklı katkıları hakkında detaylı bilgi için: Sert ve Seedhouse, 2011).

Daha önceki bölümlerde bahsedildiği gibi KÇ metodolojik olarak özgün bir yapıya sahiptir ve dil öğrenme/öğretme sürecine bakışı farklıdır. Bu bağlamda, KÇ'nin ilkelerine uygun bir öğretim yapabilmek için öncelikle ölçmenin buna uygun hâle getirilmesi gerekmektedir. Bu durumda bu bölümde bahsedilmesi gereken önemli bir husus KÇ'nin dil yeterliliği değerlendirmesine etkileridir. Firth ve Wagner'in (1997) alanda çığır açan çalışması sonucu yeterlilikten ve dil öğrenmekten anlaşılan imgeler değişmiştir. Dilin sadece bilgi aktarmaya yarayan bir araç gibi görülmesinden vazgeçilmiş, dilin insanların sosyal yaşamını sürdürmek ve belirli eylemleri gerçekleştirmek için kullandığı bir araç olduğu fikri benimsenmiştir. Yani, dil öğrenmenin amacı belirli kuralları ve kelime hazinesi edinmek değil sosyal aktiviteleri çeşitli durumlarda gerçekleştirmek olarak değişmiştir. Dolayısıyla dil öğrenen kişilerin yeterliliği ölçülürken göz önünde bulundurulmuş ölçütler değişmiştir. Dil bilgisi, kelime bilgisi ve yazma yeteneği gibi alanların yanında problem çözme, konuşmada ortaya çıkan problemleri onarma, dildeki belirli eylemleri gerçekleştirme, farklı durumlarda farklı kaynakları kullanarak etkileşimi yönetme ve böylelikle ortak anlaşma noktasına ulaşma gibi yeterlilikler de öne çıkmıştır. Bu bakış açısına örnek verilebilecek yaklaşımlardan birisi Walsh'un (2006) *Sınıf İçi Etkileşimsel Yetisidir* (Classroom Interactional Competence). Bu yaklaşıma göre dilde yeterlilikten kasıt amaçları, bağlamları ve kullanılan dili birbiriyle en üst seviyede aynı hizaya getirmektir.

Bu bölümde bahsedilecek olan diğer konu ise KÇ'nin ikinci dil öğretmenlerinin yetiştirilmesine yönelik sağladığı katkılardır. KÇ'nin ikinci dil öğretmeni yetiştirmeye yönelik katkılarını anlamak için eğitimsel amaçlar, alt bağlamlar, öğretmen konuşması, *yapıcı hizalama* (constructive alignment) ve son olarak *yansıtıcı uygulama* (reflective practice) ile SETT sisteminin (Walsh, 2006) anlaşılması gerekmektedir. Eğitimsel amaçlar herhangi bir derste ulaşılmak istenen amaçlardır ve alt bağlamlar ise SETT sistemi ile gösterilen genel sınıf bağlamlarındaki mikro değişimleri gösterir. Çoğu zaman bir dersin mikro alt bağlamı ile o bölümünde hedeflenen eğitimsel amaçlar arasında bağlantı vardır. Örneğin, anlama ve akıcı konuşma amacının güdüldüğü bir ders alt bağlamında öğretmen dil bilgisi kurallarından ziyade mümkün olduğu kadar öğrencilerin iletişim kurmasına ve konuşmasına odaklanmalıdır. Bu durumda, öğretmen öğrencilerin konuşma sırasında yaptıkları dilbilgisi hatalarına odaklanmaz, çünkü amaç karşılıklı anlaşmayı sağlayabilmektir.

KÇ çalışmalarından edinilen bulgulara göre, eğitimsel amaçlar, sınıf alt bağlamları ve öğretmen konuşması birbiriyle uyumlu hâle getirilerek yapıcı hizalama sağlanmalıdır ve öğretmenler SETT sistemini kullanarak yansıtıcı uygulama yapabilirler. Böylelikle dil öğretilen hedeflenen noktalar ve öğretmenin etkileşim tarzı mikro düzeydeki bağlamlar ile uyumlu hâle getirilir ki etkileşim tarzının *öğrenme için bir alan oluşturduğu* (space for learning) çeşitli çalışmalarla gösterilmiştir (Can-Daşkın, 2015; Walsh ve Li, 2013). Özetlemek gerekirse, KÇ sayesinde öğretmenler kullandıkları dili sınıftaki eğitimsel amaçlar ile uyumlu hâle getirerek sınıftaki amaç ve yaptıkları aktiviteler arasında uygun bir

bağ kurarlar. Bu, öğrencilere dil öğrenme için etkileşimde bulunabilecekleri uygun bir ortam oluşturur. Daha sonra ise öğretmenler SETT sistemindeki yönergeler aracılığıyla yansıtıcı uygulama yaparak sınıfta kullandıkları dili daha iyi hâle getirmeye çalışabilirler; böylece öğrencilerin ikinci dil öğrenimine de daha etkili bir şekilde katkıda bulunabilirler.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada ilk önce KÇ'nin tarihi ve ilkeleri tanıtılmıştır. KÇ'nin öncüleri olan araştırmacılardan bahsedilmiş, KÇ'nin budunyöntembilimden ayrı bir alan olması anlatılmıştır. Yine KÇ'nin üç temel ilkesine ve bu ilkelerden ortaya çıkan üç amaca yer verilmiştir. Daha sonra KÇ'nin üç önemli mekanizması söz sırası alma, dizi düzeni ve onarım tanıtılmıştır. Bu takdim kısımlarından sonra ise KÇ ve UDB arasındaki ilişki açıklanmış ve KÇ'nin UDB'ye sağladığı katkılardan bahsedilmiştir. Bu katkı dil yeterliliği değerlendirmesi ve ikinci dil öğretmeni yetiştirmedi.

Bu çalışma boyunca çeşitli konulardaki tanıtım, tartışma ve açıklamalardan sonra her konuyla ilgili temel referans kaynaklarına göndermelerde bulunulmuş ve böylece KÇ ile ilgili daha fazla bilgi almak ve okuma yapmak isteyen okuyucular yönlendirilmiştir. Ancak, ileride KÇ ve UDB arasındaki ilişkiyi bütünsel olarak ele alacak olan bir çalışma KÇ'nin Türkçe alanyazınına büyük bir katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

- Akkaya, G. ve Atar, C. (2015) An analysis of code-switching in Turkish EFL classroom interaction. *Annual Review of Education, Communication and Language Sciences*, 12, 53-77.
- Can-Daşkın, N. (2015). Shaping learner contributions in an EFL classroom: Implications for L2 classroom interactional competence. *Classroom Discourse*, 6(1), 33-56.
- Cengiz, Ö. ve Çakır, H. (2016). Developing Pedagogical Practices in Turkish Classrooms. *Creative Education*, 7, 506-519. <http://dx.doi.org/10.4236/ce.2016.73052>
- Firth, A. ve Wagner, J. (1997). On discourse, communication, and (some) fundamental concepts in SLA research. *The Modern Language Journal*, 81, 285-300.
- Gardner, R. (2004) Conversation Analysis. İçinde A. Davies ve C. Elder, (Ed.) *The Handbook of Applied Linguistics* (s. 262-284). Oxford: Blackwell Publishing.
- Kasper G., ve Wagner, J. (2014). Conversation Analysis in Applied Linguistics. *Annual Review of Applied Linguistics*, 34, 171-212.
- Liddicoat, A. J. (2007). *An introduction to Conversation Analysis*. Continuum International Publishing group.
- Liddicoat, A. J. (2011). *An introduction to Conversation Analysis (Second Edition)*. Continuum International Publishing group.
- Markee, N. (2000). *Conversation Analysis*. New Jersey: Routledge.
- Markee, N., ve Kasper, G. (2004). Classroom talks: An introduction. *The Modern Language Journal*, 88, 491-500.
- Sacks, H., Schegloff, E. A., ve Jefferson, G. (1974). A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation. *Language*, 50(4), 696-735.
- Schegloff, E. (1986). The routine as achievement. *Human Studies*, 9, 111-51.
- Schegloff, E. A. (2007). *Sequence organization in interaction. A primer in Conversation Analysis*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Schegloff, E. A., Jefferson, G., ve Sacks, H. (1977). The preference for self-correction in the organization of repair in conversation, *Language*, 53, 361-82.
- Seedhouse, P. (2004). *The interactional architecture of the language classroom: A Conversation Analysis perspective*. Malden, MA: Blackwell.

- Sert, O. (2010). A proposal for a CA-Integrated English Language teacher education program in Turkey. *Asian EFL Journal*, 12(3), 62-97.
- Sert, O. (2016). Sınıf içi etkileşim ve yabancı dil öğretmeni yetiştirme. S. Akcan ve Y. Bayyurt (Ed.) *Türkiye'deki yabancı dil eğitimi üzerine görüş ve düşünceler* içinde (s. 14-30). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Sert, O. ve Seedhouse, P. (2011). Introduction: Conversation Analysis in Applied Linguistics. *Novitas-ROYAL (Research on Youth and Language)*, 5(1), 1-14.
- Sert, O., Balaman, U., Daşkın, N. C., Büyükgüzel, S. ve Ergül, H. (2015). Konuşma çözümlemesi yöntemi. *Mersin Üniversitesi Dil ve Edebiyat Dergisi*, 12(2), 1-43.
- Ten Have, P. (2007) *Doing Conversation Analysis* (2nd Edition). London: Sage.
- Teng, B. ve Singwongsuwat, K. (2015). Teaching and learning English in Thailand and the integration of Conversation Analysis (CA) into the classroom. *English Language Teaching*, 8(3), 13-23.
- Üstünel, E. ve P. Seedhouse (2005). Why that, in that language, right now? Codeswitching and pedagogical focus. *International Journal of Applied Linguistics*, 15(3), 302–25.
- Walsh, S. (2006). *Investigating classroom discourse*. New York: Routledge.
- Walsh, S. ve Li, L. (2013). Conversations as space for learning. *International Journal of Applied Linguistics*, 23, 247–266.
- Wong, J. (2006). Applying conversation analysis in applied linguistics: Evaluating dialogue in English as a second language textbooks. *International Review of Applied Linguistics in Language Teaching*, 40(1), 37-60.

Ek-1 Jefferson Çevriyazı Simge ve Anlamları (Sert ve diğerleri, 2015, s. 40)

Simge	Adı	Anlamı
[]	Örtüşme	Örtüşmenin başlangıç [ve bitiş] noktalarını belirtir.
=	Mandallama	Sözcenin boşluk bırakmadan bir önceki sözcüğü takip etmesini belirtir.
(.)	Anlık duraklama	0.2 saniye ve altındaki anlık duraklamaları belirtir. Parantez içerisinde nokta yerine sayı belirtilmesiyle de duraklamanın tam olarak uzunluğu ifade edilir.
. ↓	Düşen tonlama	Tonlamanın ya da sesin düşüşünü belirtir.
? ↑	Yükselen tonlama	Tonlamanın ya da sesin yükselişini belirtir.
-	Kesme	Konuşmanın ani bir şekilde kesilmesini belirtir.
> <	Hızlı konuşma	Büyüktür simgesi ile küçüktür simgesi arasındaki çeviriler konuşmanın normalden daha hızlı gerçekleştiğini belirtir.
< >	Yavaş konuşma	Küçüktür simgesi ile büyüktür simgesi arasındaki çeviriler konuşmanın normalden daha yavaş gerçekleştiğini belirtir.
° °	Düşük ses	Derece simgeleri arasında çevrilen konuşmalar yumuşak, kısık veya düşük bir ses kullanıldığını belirtir.

ABC	Yüksek ses	Büyük harflerle çevrilen konuşma bölümleri normalden oldukça yüksek bir ses kullanıldığını belirtir.
<u>abc</u>	Vurgu	Çevirinin altı çizili bölümleri konuşmada vurgu yapılan bölümleri belirtir.
...	Uzatma	Her bir iki nokta üst üste ilgili sesin 0.2 saniyelik uzatılmasını belirtir. uzatılmasını belirtir.
hhh	Nefes verme	h harfleri duyulabilir nefes verme sesini belirtir ve sesin devam ettiği oranda harf sayısı artabilir.
.hh	Nefes alma	Noktayı takip eden h harfi duyulabilir nefes alma sesini belirtir ve sesin devam ettiği oranda harf sayısı artabilir.
()	Anlaşılması zor konuşma	Çevriyazıyı oluşturan araştırmacının tam olarak anlayamadığı konuşma bölümleri parantez içerisinde belirtilir.
(())	Çevriyazı yorumları	Sözlü olarak ifade edilmeyen veya çevriyazıyı oluşturan kişinin yorum eklemesini gerektiren konuşma bölümlerini belirtir.